

**ТАПОНІМЫ МАЛОЙ РАДЗІМЫ МІХАСЯ БАШЛАКОВА
(НА МАТЭРЫЯЛЕ ЗБОРНІКА «МАТЧЫНЫ ГРЫБЫ ПЕРАБІРАЮ»)
Барадаўка Ксенія (УА МДПУ імя І. П. Шамякіна, г. Мозырь)
Навуковы кіраўнік – В. Р. Слівец, канд. філал. навук**

Міхась Захаравіч Башлакоў – беларускі паэт, член Саюза пісьменнікаў Беларусі – нарадзіўся 27 красавіка 1951 года ў пасёлку *Церуха* (цяпер – *Баітан*) Гомельскага раёна. Яго дзяцінства і юнацтва прайшлі на Гомельшчыне: тут ён рос, атрымліваў адукацыю, настаўнічаў. Важным этапам у жыцці стала вучоба на гісторыка-філалагічным факультэце Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Менавіта студэнцкія гады, паводле ўласнага прызнання М. Башлакова, дазволілі адкрыць для сябе «*вялікі мацярык паэзіі*» і па-новаму паглядзець на сваю малую радзіму: «*Займаючыся ва ўніверсітэце, я аб'ездзіў амаль усю Гомельскую вобласць. Абком камсамола ахвотна даваў нам творчыя камандзіроўкі на тыдзень ці на больш. Асабліва запомнілася паездка ў Лельчыцы і Тураў. Тады, у кастрычніку 1971 года, я ўпершыню адкрыў для сябе Палессе, сціплае хараство якога зачаравала мяне на ўсё жыццё*» [1, с. 37].

Аб'ектам нашага вывучэння стаў амастыкон паэтычнага зборніка «*Матчыны грыбы перабіраю*» (2000), у якім былі вылучаны тапонімы, задзейнічаныя аўтарам у стварэнні вобраза яго малой радзімы.

Вызначана, што вершы, у якіх ідзе размова пра станцыю *Церуха*, дзе паэт нарадзіўся і рос, характарызуюцца настальгічнымі матывамі: *Матчыны грыбы перабіраю, / Што прывезла сёння з Церухі. / І здаецца, зноў я адчуваю / Прэлы пах іміэлае страхі* [2, с. 15]; *3 Гарнастаеўкі ці з Церухі / Прагрукоча цягнік міма соснаў... / І знаёмым дымком ад страхі / Мне пацягне з далёкіх тых вёснаў* [2, с. 16]; *Завечарэла. Дымкай зацягнула. / Чакаю я цягнік на Церуху. / Жыццё, як хуткі поезд, прамільгнула. / Калі і як? Паверыць не магу. // І хоць ніхто мяне там не чакае. / І хоць чужыя агенчык там гарыць, / У Церуху да бэзавага мая / Асенні мой цягнік загрузкаціць...* [2, с. 17].

З асаблівай любоўю і замілаванасцю ставіцца М. Башлакоў да *Палесся*, аб якім ён пранікнёна гаворыць наступнае: «*Палессе – самая заповітная мая песня. Вельмі люблю гэты дзівосны край, дзе на магутных векавых дубах, у суцёмках галін, быццам рэха мінулых стагоддзяў, чарнеюць старыя, патрэсканыя ад часу, дажджоў і сонца борці. Нідзе, напэўна, не захаваліся такія, як тут, старажытныя язычніцкія абрады і звычаі, а таксама даўнія, задумліва-пранізлівыя песні... <...> Менавіта тут, на Палессі, недзе за Лельчыцамі, у лясных і балотных нетрах, жыве, як мне здаецца, мой добры Бог, мой Дух, мой Лясун – з цёмнымі задумнымі вачыма і густой калматай барадой, які дапамагае мне тварыць. <...> Асабліва цягнула на Палессе*

пасля доўгіх і ўтомных дарог. Экзотыка і прыгажосць многіх краёў неяк блякла перад някідкім характаром палескіх краявідаў. І я вельмі ўдзячны гэтай зямлі за яе незабыўныя шляхі-дарогі, чароўныя гукі, фарбы, песні...» [1, с. 38]. Адпаведна, тапонім *Палессе* – адзін з самых ужывальных у тапаніміконе паэта. У зборніку «Матчыны грыбы перабіраю» ён сустракаецца 16 разоў (з іх 3 – у складзе загаловаў: «*Дарогі Палесся*», «*Палессе*», «*Я прайду па Палессі*»). Заканамерна, што многія вершы паэта прысвечаны менавіта гэтаму краю: *Я прайду па Палессі, як песня... / Застануся я ў сэрцах людскіх. / Тут увесь я, увесь я, увесь я / У зіхценні вячэрняй ракі...* [2, с. 80].

Шматлікія падарожжы па палескай зямлі і цікавасць да яе гісторыі абумовілі шырокую геаграфію паэтычнага тапанімікону М. Башлакова – *Гарнастаеўка, Гомель, Лельчыцы, Ліпляны, Тартак, Тураў, Хатынь, Церахоўка*. Напрыклад: *За горадам пасвяцца коні / На ускрайку квяцістых лугоў. / У грывах забытаўся Гомель / З таемным святлом ліхтароў* [2, с. 7]; *Цветам лінавым ліпень дурманіць. / Звонка пчолы над борцю гудуць. / Цераз мосцік жардзяны – Ліпляны. / Непрыкметна тут людзі жывуць* [2, с. 34]; *На Палессе / Душою імкнуса, / Дзе гагочуць / У Лельчыцах гусі* [2, с. 41] і інш.

Адпаведна склалася і гідранімічная сістэма мастацкай прасторы паэта, у якой дамінуюць назвы рэк – патамонімы *Прыпяць, Сож, Убарць, Сцвіга, Славечна*: *Ах, апошні палескі паром, / Цераз Прыпяць дазволь пераправіцца. / Парыні пад асеннім дажджом / На растанне засмужанай рانیцай, / Парыні пад асеннім дажджом, / Мой апошні палескі паром...* [2, с. 47]; *Над Убарцю, над Сцвігай і Славечнай, / Дзе шчэ шумяць спрадвечныя бары, / Бы шмат вякоў назад, пад Шляхам Млечным / Апоўначы распальваюць кастры* [2, с. 61].

Такім чынам, у мастацкай прасторы паэтычнага зборніка М. Башлакова «Матчыны грыбы перабіраю» пераважаюць рэгіянальныя тапонімы, суадносныя з палескім рэгіёнам, што абумоўлена фактамі біяграфіі паэта. Разгледжаныя тапонімы выконваюць вобразастваральную функцыю, удзельнічаюць у выяўленні мастацкага хранатопа і паглыбляюць гісторыка-культурны фон дзеяння.

Артыкул падрыхтаваны пры фінансавай падтрымцы БРФФД (грант Г24М-047).

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. З росных сцяжын : аўтабіяграфіі пісьменнікаў Беларусі / уклад. М. Мінзер. – Мінск : Літаратура і Мастацтва, 2009. – 464 с.
2. Башлакоў, М. Матчыны грыбы перабіраю : вершы / М. Башлакоў. – Мінск : Ураджай, 2000. – 86 с.